

ҚЫЛМЫСТЫҚ ПРОЦЕСС ЖӘНЕ КРИМИНАЛИСТИКА УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС И КРИМИНАЛИСТИКА CRIMINAL PROCEDURE AND CRIMINALISTICS

ӘОЖ 343.985 (574)

Д.А.Уақасов

Қазақстан Республикасы ПМ Б.Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы
(E-mail: nurmaganbetov79@mail.ru)

Ішкі істер органдарының жедел-тергеу топтары қызметінің қылмыстылықпен күрестегі тиімділігі

Мақалада қылмыстылықпен күрестегі Қазақстан Республикасы Ішкі істер органдарының жедел-тергеу топтары қызметінің кейбір ұйымдастырушылық аспектілері қарастырылды. Жедел-тергеу топтарының ішіндегі криминалды полиция аппараттарының жедел қызметкерлері мен тергеу бөліністерінің тергеушілерінің, сондай-ақ басқа да қатыстырылған қызметкерлердің өзара іс-қимыл жасасу сұрақтары зерделенді. Сонымен қатар жеткілікті ғылыми-теориялық және практикалық тұрғыда жедел-тергеу топтарының ұйымдастырушылық-басқарушылық құрылымдарының түрлері зерттеліп, соның нәтижесінде олардың неғұрлым тиімдісін анықтауға талпыныс жасалған.

Кілт сөздер: тергеу органдары, криминалды полиция аппараттары, жедел-тергеу тобы, тергеу тобы, жедел топ, тергеуші, жедел қызметкер, жедел-іздістіру қызметі, ішкі істер органдары, тергеу іс-қимылдары, жедел-іздістіру шаралары, өзара әрекеттестік, құқық қорғау органдары.

Қазақстан Республикасының Конституциясымен бекітілген мемлекетіміздің ең қымбат қазынасы — адамды, адамның өмірін және құқықтары мен бостандықтарын [1] сақтау барысында Ішкі істер органдары Қазақстан Республикасының «Ішкі істер органдары туралы» Заңымен реттелген міндеттерге сәйкес қызмет етеді [2].

Аталмыш міндеттерге сай, қылмыстарды ашу мен тергеу үдерісінде тергеу органдары мен криминалды полиция аппараттарының өзара әрекеттестігін ұйымдастыру нысандарының даму сатылары эволюциялық сипатқа ие. Жаңа нысандардың пайда болуы, тәртіпке сай, сол уақыттағы белгілі бұрынғыларын жоққа шығармайды, керісінше, олардың қатарына қосылып, ары қарай жетілдіруді қамтамасыз етеді.

Негізінде, тергеу бөліністері мен криминалды полиция аппараттарының қылмыстарды ашу және тергеу үдерісіндегі біріккен немесе келісілген қызметінде жаңа ұйымдастырушылық құрылымдарды қолдану — қажетті және толығымен заңды жағдай. Себебі дұрыс ұйымдастырылған іс-қимылдар мен тактикалық операциялар жекеленіп жүзеге асқанына қарағанда, оларды бір қызметке неғұрлым біріктірген жағдайда тиімділік дәрежесі жоғарылайды және топ мүшелерінің құзыреті мен мүмкіндіктері арта түседі.

Қазіргі уақытта жедел-тергеу топтары түсінігінің қашан пайда болғанын, оны жеке ғалымдар мен тәжірибелік қызметкерлер қалай түсіне білгенін анықтау қиынға түседі.

И.Ф. Герасимовтың еңбектеріне сүйенсек, ұқсас топтар ең алғашында аудандық, қалалық ішкі істер органдарының кезекші бөлімдерінде нақты қылмыстарды ашу мен тергеу мақсатында құрыла бастаған. Қылмыстарды ашу мен тергеу мақсатында құрылған топтар тергеу-жедел немесе жедел-тергеу деп атала бастаған. Бұл еңбектерді түбегейлі зерттей келе, қолданыла бастаған атаулардың, негізінде, олардың мән, мақсатын және құрамын айқын көрсете білгенін байқауға болады [3].

Ұсынылған өзара әрекеттестік нысанын тәжірибеге енгізу көптеген оңтайлы нәтижелерге жеткізді:

Біріншіден, әр түрлі саладағы өзара әрекеттесуші қызметкерлердің құрамы реттеле түсті.

Екіншіден, жедел-іздігіру іс-шаралары мен тергеу іс-қимылдарының өзара келесілген жоспарларын бірігіп және жан-жақты өңдеу мүмкіндігі пайда болды.

Үшіншіден, әр түрлі жазбаша тапсырмаларды құжаттауға деген жауапты да сапалы көзқарас қалыптасты.

Төртіншіден, тергеудің топтық әдісінің барлық тиімді жақтары жоғары деңгейде қолданыла бастады.

Бұл мәселелерді А.Р.Ратинов қажетті деңгейде қарастыра білген [4].

В.А.Образцов құқық қорғау органдарының әр түрлі қызметтері мен бөліністерінің талпыныстарын және мүмкіндіктерін қандай да міндеттерді бірігіп шешу мақсатында біріктіру — толығымен заңды және тиімді жаратылыс екеніне тоқталған [5].

Ғалым-криминалист В.Г.Сидоровтың да ғылыми нақтыланған пікірлері осы мағынада толысады [6].

Соңғы жылдар тәжірибесі қылмыстардың көптеген түрлерін ашу мен тергеу барысындағы жедел-тергеу топтарының тиімділігін, маңыздылығын және әмбебаптығын көрсетті.

Заң әдебиеттерде қылмыстарды ашу мен тергеу барысындағы тергеу органдары мен криминалды полиция аппараттарының өзара әрекеттесулерінің шартты нысандары жеткілікті жарық көрген, дәл осы себеппен біз оларға қайталай тоқталу қажеттілігінің жоқтығын байқаймыз.

Тергеушілер мен жедел іздігіру қызметкерлердің күнделікті қарапайым түрдегі өзара әрекеттесуіне қарағанда, жедел-тергеу топтары қызметінің ұйымдастырылу деңгейі қайда жоғары деңгейге ие, себебі алғашқысында ішкі істер органдарының қызметкерлері ұйымдастырылған тұрғыда бірікпей, әрқайсысы жеке түрде іс-қимыл жасайды да, өзара өте сирек ақылдасады.

Аталмыш топтар қызметінің ұйымдастырылуын талдау мақсатында біз жүйелі құрылымдық көзқарасқа сүйенеміз. Әрбір жүйенің жеке элементтері арасындағы өзара байланыс пен қарым-қатынас сипаты ұйымдастырушылық жүйенің құрылымын айқындайды. Ал, ұйымдастырушылық жүйелер өздерінің ішкі ұйымдастығымен ерекшеленеді.

Жедел-тергеу топтарының құрылымына тіке және қайтарма байланыстар тән, осылардың арқасында жүйенің құрылымдық элементтері арасында өзара іс-қимыл жүзеге асады. Себебі беріктілік пен басқармашылықты ұйымдастырушылық жүйенің маңызды көрсеткіштерінің алдыңғы қатарына жатқызуға болады. Бұл мәселеге қатысты В.В. Дружинин мен Д.С. Конторовтың ғылыми еңбегін де құптаймыз [7].

Осылайша, жедел-тергеу топтарының ішкі ұйымдастырылуы ұйымдастыру-басқарушылық құрылым ретінде көрініс табады. Біз олардың ұйымдастыру-басқарушылық құрылымын қарастыру барысында, ең алдымен, оның элементтерін, олардың өзара байланысының мінезі мен тәсілін және құрылымның жалпы сипатын айқындаймыз. Бұл — жедел-тергеу топтарының маңызы мен сипаттамасын түсінудегі негізгі мезет.

Жедел-тергеу топтары жұмысының нәтижесі құрылу уақытына байланысты екені айқын. Тәжірибеде бұл мәселеге назар аударылмайды да, сол себепті қылмысты тергеудің алғашқы кезеңінде ішінара қателіктер жіберіліп қана қоймай, заттық дәлелдемелер мен басқа да қылмыстық іздері жоғалады.

Аталмыш топтардың жетекшісі болып, тәртіпке сай, қылмыстық істі өз өндірісіне алған тергеуші саналады. Біз сауалнама жүргізген 100 тергеушінің 90 % жедел-тергеу топтарының жетекшісі ретінде тек қана тергеушіні ұсынады, 8,8 % — қылмыстың нақты түрін ашуды ұйымдастыруда маңызды өтілі бар кез келген қызметкер бола алады деген көзқараста, 1 % лауазымы бойынша жоғары қызметкерді ұсынды, ал 0,2 % басқа да лауазымды тұлғалар туралы пікірлерін білдірді.

Жедел қызметкерлер де, негізінен, осындай пікірде. Сауалнама жүргізілген 150 жедел қызметкердің 81 % жедел-тергеу топтарының жетекшісі тек қана тергеуші болғанын қалайды, 17 % қылмыстың нақты түрін ашуды ұйымдастыруда маңызды өтілі бар кез келген қызметкер бола алады деген пікірлерін білдірді, 1,6 % лауазымы жоғары қызметкерді ұсынды, ал 0,4 % — басқа көзқараста.

Жедел-тергеу топтарының мүшелерін таңдауда оның жетекшісінің көзқарасына көңіл бөлген жөн, ал кейде осы таңдауды оның өзіне беруге болады. Топ құрамына бөлімшелер бастықтарын қосу тиімсіз, себебі олар нақты жұмыспен айналыспай, топ мүшелерін өз міндеттерінен алыстатуы мүмкін. Әсіресе топ құрамы жағынан өте көлемді болса, онда ұйымдастыру және басшылық ету мәселелері қиындай түседі. Осыған сәйкес ұйымдастыру-басқарушылық құрылымда басқарушы мен басқарылушы деген жүйелерді бөліп қарастыруға болады.

Сондықтан «әр құрылымдық бөлімшенің өзінің негізгі жұмысын орындаудағы рөлін анықтап, жеке қызметкерлердің аталмыш жүйенің іші-сыртындағы байланыстарының сипатына ерекше көңіл бөле білу қажет», — деген пікірді қуаттауға тура келеді [8].

Сонымен қатар А.Н. Балашов қылмыстарды жан-жақты да толық ашу мен тергеу барысында жедел-тергеу топтары мүшелерінің арасында өзара ақпарат алмасу үдерісі көрініс табатынына және бұның аталмыш қызметті атқаруда маңызды орын алатынына тоқталған. Оның пайымдауынша, тергеушілердің де, жедел қызметкерлердің де барлық дәлелдемелерді және жедел-ізвестіру ақпараттарын бір уақытта толық талдау, бағалау және меңгеру мүмкіндіктері жоқ [9].

Біз бұл тұжырыммен келісеміз.

Сұрау жүргізілген тергеушілердің 82,2 % және жедел қызметкерлердің 83 % жедел-тергеу топтарының басшысы — тергеуші топ басында тұратын біртұтас құрылым тиімді деп есептейді. Тергеушілердің 11,4 % мен жедел қызметкерлердің 16,7 % жедел-тергеу топтары екі жеке топтан құралғанын қалайды: тергеу тобы — басшысы тергеуші, жедел топ — басшысы жедел қызметкер. Сол уақытта, тергеушілердің 6,4 % мен жедел қызметкерлердің 0,3 % пікірлері бойынша, жедел-тергеу тобын екі топқа бөлген бұрыс, олар мұны жедел-тергеу топтарының «аралас» қағида бойынша бірігетінін және оның мүшелерінің қызметін бұл екі топқа сәйкес ұйымдастыру барысында туындайтын қиындықтармен түсіндіреді. Сонымен қатар тергеуші мен жедел уәкіл бірігіп қызмет етеді және жедел-тергеу топтарының ішінде бірнеше ұсақ топтардың құрылуы мүмкін деген көзқарастарын білдірді.

Ауыр және аса ауыр қылмыстар туралы қылмыстық істерді тергеу тек қана үлкен өтілді тергеушілердің қолынан келеді деп ойлағанмен, жедел-тергеу топтарына оқиға болған жерге шыққан жас тергеушілер мен сол жерде алғашқы мәліметтерді жинаған үлкен өтілсіз жедел уәкілдерді қосу тиімді болуы күмәнсіз.

Тәжірибеге сай, қылмыстардың тез ашылуы мен толық тергелуіне маңызды түрде әсер ететін мәселе жедел-тергеу топтары қызметінің басында оның басшысымен тергеудің жалпы жоспарының дұрыс құрылуы тұрады. Жеке тергеу әрекеттері мен жедел-ізвестіру іс-шараларына келсек, олар нақты орындаушылардан — тергеушілерден немесе криминалды полиция аппараттарының қызметкерлерінен құрылғаны тиімді.

Тергеу іс-қимылдары мен жедел-ізвестіру іс-шараларын бірігіп (келісіп) жоспарлау осы іс-қимылдар мен шаралардың кезекпен жүзеге асуын, топ мүшелерінің жұмысының реттілігін, тапсырмалардың өз уақытылы және тиімді орындалуын қадағалауды және басқа да өзекті мәселелерді қамтамасыз етеді. Жоспар топтың барлық мүшелері қызметінің ұйымдастырушылық негізі бола тұра, олардың алдағы қызметінің үлгісі және жалпы міндетті шешудің жолы ретінде қалыптасады.

Жоспар топ басшысы мен оның мүшелерін жеке бөліктерге әрдайым көңіл бөліп отыру және әрқашан көптеген жағдаяттар мен ұсақ мән-жайларды есте ұстау қажеттілігінен босатады. Ол тергеудің барлық кезеңін қадағалауға және оның нәтижелерін болжауға көмек етеді. Алдына қойылған мақсаттарға жетудің неғұрлым тиімді тәсілдері мен алдағы қызмет үдерісін құрастырып алып, жедел-тергеу топтарының жетекшісі қолда бар күштерді, құралдар мен уақытты тиімді қолдануға тырысуы қажет, ал қажетті жағдайларда, өз уақытында қосымша көмек сұрауға міндетті.

Біздіңше, жедел-тергеу топтарының жетекшісі — тергеушіге көп назар аудару қажет. Басшы жақсы маман, жоғары деңгейдегі ұйымдастырушы бола білуі тиіс. Сонымен қатар басшы болып қылмыстық істі өз өндірісіне алған тергеуші ғана топ басшысы болып тағайындалады, ол нақты беделді бола тұра, тергеушілер мен жедел қызметкерлер жұмыстарының ұйымдастырылуында негізгі рөл атқарады, қиын да жауапты іс-шараларды жүргізуді жоспарлайды, олардың нәтижелілігін қатаң бақылайды. Тек жетекшінің — тергеушінің жоғары деңгейдегі шеберлігі мен тәжірибелілігінің арқасында ғана пайда болған қиын жағдайлар шешіліп, топ ішіндегі шиеленістерге жол берілмейді.

Сондықтан жедел-тергеу топтарының жетекшісі:

- ұйымдастырушылық қабілетке ие болуы керек;
- тергеу және жедел жұмыстың аспектілерін білуге, оларды тәжірибеде тиімді қолдана білуге тиіс.

Топ басшысы адамдармен жұмыс істей білуі қажет, басқа адамдардың ой-пікірімен санасуы керек. Жұмыстың бастапқы кездерінде, мүмкіндігінше, басқа тергеу жұмыстарынан босатылуы қажет, себебі оның ұйымдастырушылық міндеттері мол: тергеу жоспарын құру; топ мүшелерін объектілер бойынша орналастыру, олардың қызметін реттеу. Сонымен қатар топ мүшелерінің

қызметін өзара сенім мен қалыпты ақпарат алмасу негізінде ұйымдастырады.

Егер де топ басшысы аталған маңызды мәселелерге жеткілікті түрде көңіл бөле білмесе, топ ішінде топтың жалпы жұмысының тиімділік деңгейіне кері әсерін тигізетін қарама-қайшылықтар туындауы мүмкін.

Топ жетекшісі мен мүшелерінің қызметі ішкі қарама-қайшылықтарды жеңуден былай, алдындағы негізгі мақсаты — жасалған қылмысты немесе қылмыстарды тез арада және толық ашуға бағытталады. Бұл қызмет барысында жедел-тергеу топтарының тергеу үдерісі үш кезеңнен өтеді: алғашқы, келесі, қорытынды.

Тергеудің алғашқы кезеңінде, әсіресе қиын жағдайларда, жедел-тергеу топтарының қызметі барлаулы-іздеу бағытына ие, сондықтан топ құрамын ұлғайту қажеттілігі жиі туындайды. Мысалы: белгісіздік жағдайда жасалған адам өлтіру қылмыстары туралы қылмыстық істер бойынша жедел-тергеу топтарының кешенді іздеу жұмыстарының нәтижесінде әрқилы қылмыстарды жасаған тұлғалар және қылмыстық топтар анықталады. Бұндай жағдайларда топ құрамына олардың қылмыстық іс-әрекеттерінің өзіне қатыстыларын тергейтін Қазақстан Республикасының Ішкі істер министрлігінің тергеушілерін қосу үлкен нәтижелер береді.

Тергеудің келесі және қорытынды кезеңдерінде жедел-тергеу топтарын өз қалпында қалдырған жөн, себебі бұл кезеңдердің негізгі бағыты ашық, бірқалыпты және әдістемелік дәлелдеу болып табылады.

Дегенмен, жедел-тергеу топтарының негізгі құрамына қосымша күштердің қажеттілігі тергеудің кез келген сатысында туындауы мүмкін. Бұндай жағдай, әсіресе, топтың ұзақ уақыт бойғы ашылмаған қылмыс бойынша қызметінде қалыптасады. Туындаған күрделі жағдайда, топ жетекшісінің қалыптасқан жағдайды қылмыстық іс бойынша келін түскен ақпараттарды ең алғашқыларынан бастап және құрылған барлық болжамдарды жан-жақты зерттеу арқылы талдау жасағаны жөн. Осыдан кейін ғана, жаңа мәліметтерді бағалап, болжамдарды тексеру жоспарларының орындалу барысын талдауға алуға болады. Іс бойынша туындаған кез келген күмән, қарама-қайшылық және басқа да тактикалық қателіктер уақытылы анықталуы және жойылуы тиіс, топ мүшелерінің кез келген ұсыныстары міндетті түрде қарастырылуы қажет. Дәл осы мезетте, жедел-тергеу топтарының тергеу және жедел-ізвестіру күш-құралдарын толық қолдану немесе қосымша күштерді қатыстыру қажеттілігі туындайды. Нәтижесінде қажетті үдеріс жаңа ақпараттар алуға, тиімді болжамдар құруға және ақпаратты-тактикалық тығылықтан шығуға әкелетіні сөзсіз.

Жедел-тергеу топтарының ұйымдастыру-басқарушылық құрылымдары нақты құрылымдық қағидалардың негізінде құрылып қызмет етеді. Осыған байланысты бүгінгі күнге дейін көрініс алып үлгерген құрылымдарды талдап өтелік:

- желілік;
- функционалдық;
- желілі-штабтық;
- желілі-функционалдық;
- бағдарламалы-мақсаттық.

Желілік құрылым қызметтік тізбектерді жоғарыдан төмен қарай жинайтын тік жүйені құрайды. Әрбір құрылымдық топ жоғары және төмен орналасқан екі топтың арасында орналасады, осы әрбір топты бір адам басқарады. Барлық ұйымдастырушылық ақпарат жоғарыдан төмен және төменнен жоғары ығысады. Дәл осындай таза «классикалық түрде» жедел-тергеу топтары құрылмайды.

Кішігірім жедел-тергеу топтарын құру үшін функционалдық құрылымды таңдаған жөн. Олардың екеуі де қандай да болсын міндеттерді шешуге мүмкіндігі бар басқару орталығына ие. Бұндай құрылымдағы жедел-тергеу тобы кейбір жеке міндеттерді шешу үшін құрылуы мүмкін. Мысалы, «оқиға болған жерді қарау», «болжамды өңдеу», «қылмыскерді ұстау» тәріздес тактикалық операцияларды жүзеге асыру үшін.

Жеделдіктің жоғары дәрежесіне ие функционалдық құрылым деседі. Онда орталық бөлік жоқ, жетекшісі тек жедел-тергеу топтары мүшелерінің іс-қимылын реттейді, қажетті ақпаратты дереу жинайды да, оны орындаушыларға жеткізеді және жедел шешімдер қабылдайды. Топ ішінде функционалдық қағида негізінде еңбекті бөлісу және уақыт, мүмкіндік пен күштерді тиімді пайдалануға жол ашады.

Желілі-функционалдық құрылымға тоқталсақ, бұнда басшы топ мүшелерінің жұмысын ұйымдастырылған топшалардың басшылары арқылы реттейді. Дәл осы орталық бөлік болған себептен, бұл құрылымның жеделдігі төмен. Бұндай құрылым бойынша қылмыстарды ашу және

тергеуге арналған жедел-тергеу топтары құрылады. Оларды тергеуші басқарады да, жедел топ басшысының көмегімен жедел қызметті де реттейді, нақты міндеттерді шешуге бағыттайды.

Аралас құрылымдардың түрлері, демек, желілі-штабтық және желілі-функционалдық құрылымдар бағдарламалы-мақсаттық құрылымдармен толықтырылуы қажет деген көзқарасымызды да білдіреміз.

Әрине, жедел-тергеу топтарының жұмыс нәтижесі оның ұйымдастырушылық және қызметтік бірлігінің деңгейіне маңызды түрде әсер етеді. Бұл мақсатқа топтың тек біріккен ұжым ретінде қалыптасқан кезінде ғана жетуге болады. Сонда ғана топ ішінде бірігіп қызмет ету, өз қызметін өзі ұйымдастыруға талпыну, өзіндік жетілдірілу, өзара жауаптылық, өзара алмастыру сияқты өте маңызды белгілер туындайды.

Біз зерттеп ұсынған құрылым тиімді нәтижелерге жеткізеді. Оның аралас қағидамен құрылған құрылымдардан кейбір айырмашылықтары бар.

Сонымен, қылмыстарды ашу мен тергеу барысын тиімді жүзеге асырудың бір де бір нысаны ретінде тәжірибеде маңызды да тиімді болып қалыптасуы тиіс.

Бағдарламалы-мақсаттық басқарумен құрылған аралас құрылымдағы жедел-тергеу топтарын қарастырайық. Бұндай топтардың қызметін бағдарламалы-мақсаттық тұрғыда толықтыру мақсатты бағдарламаны өңдеу мен жүзеге асыруға ғана жол ашып қоймай, жалпы ақпараттық базада құрылған болжау, жоспарлау, ұйымдастыру мен бақылаудан тұратын реттелген үдеріс болып табылады. Көрсетілген түрде құрылған жедел-тергеу топтарының негізгі ерекшелігі — орындаушылар деңгейінде бір-біріне бағынусыз-ақ қызметтің реттелуі және көлденең байланыстардың мұқият ұйымдастырылуы.

Бұл ерекшелік аталған ұйымдастыру-басқарушылық құрылымдағы жедел-тергеу топтары ішіндегі психологиялық жағдайды оңтайлы деңгейде қалыптастырып отырады. Кейбір ғалымдардың пікірлері бойынша, топ мүшелерінің бірігіп қызмет ету барысында туындаған психологиялық қиындықтар ұжымның жалпы жұмысының нәтижесіне әсер етуі мүмкін. Атап айтсақ, жедел-тергеу топтарындағы қарым-қатынастардың сипаты мен оған кіретін тұлғалардың психологиялық сәйкестігі, олардың жалпы қызметімен тікелей байланысты болмаса да, оның нәтижелігіне жанама түрде әсер етуі мүмкін.

Ал ұйымдастыру-басқарушылық аспектілеріне тоқталсақ, бұл жедел-тергеу топтарының жетекшісі мен жедел топ басшысы шектеулі бағынушылықта болса да, тікелей басқару байланысы орнығады, ал орындаушылар арасындағы байланысқа келсек, топ ішінде қандай болса, топтар арасында да сондай тиімді ақпарат алмасуы көрініс табады. Ұсынылған топтың ерекшеліктеріне шолу жасасақ, оның ішіндегі тергеу іс-қимылдары мен жедел-ізвестіру іс-шараларын бірігіп (келісіп) жоспарлау үдерісі топ мүшелерінің тиімді іс-әрекеттеріне әсер етеді, олардың жұмысын ұйымдастыруды қамтамасыз етеді, процессуалды құралдар мен жедел-ізвестіру шараларының мүмкіндіктерін неғұрлым толық және нәтижелі қолдануға жол ашады, атқарылған жұмыстың қайталануынан және топтың тарап кетуінен қорғайды.

Сондықтан сандық және сапалық таңдау, жедел-тергеу топтары құрамдарының бір қалыптылығын сақтауға, құрылымын жетілдіруге және жоғары ұйымдастырушылық деңгейдің пайда болу мүмкіндігіне жол ашады.

Осылайша, жедел-тергеу топтарының сандық құрамы әр қилы болуы мүмкін, сондықтан алдағы міндеттердің ерекшеліктерін ескере отырып, жұмысты қажетті деңгейде атқаратын топтарды құруға талпыну қажет. Тергеушілер мен жедел уәкілдердің сандық құрамы тергеудегі істің сипатына, алдағы іс жүргізудегі өзекті мәселелердің және жасырын қызметтің көлеміне байланысты реттеледі. Алайда құрамы бойынша аса үлкен топтарды құру нәтижелі болмауы мүмкін. Себебі бұл олардың тәсілдік жылдамдығын баяулатып, бақылау мен басқаруды қиындатады.

Сонымен қатар жедел-тергеу топтарының құрамын жетілдіру мақсатында олардың құрамындағы «әрдайым қызмет етуші бөлігін» ескерген жөн. Бұл — жағдайлардың өзгерісін ескере отырып, топтың құрамын ұлғайтуға немесе кемітуге мүмкіндік береді де, қалыпты орта болса, бұрынғыдай, қажетті мөлшердегі ақпаратты және жедел-тергеу жұмысының нақты әдістемесін біліп отырады. Әрдайым қызмет етуші бөліктегі қызметкерлерді ауыстыруға тек қана шектеулі жағдайларда жол беруге болады, себебі бұл жағдайда топ ішіндегі өзара әрекеттестік пен сыртқы байланыстар қиындайды да, тіркелмеген және қорытынды жасалмаған мәліметтер жоғалады.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Қазақстан Республикасының Конституциясы. 1995 жылы 30 тамызда Республикалық референдумда қабылданды. — [ЭР]. Қолжетімділік тәртібі: http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K950001000_
- 2 Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 23 сәуірдегі № 199-V «Ішкі істер органдары туралы» Заңы, [ЭР]. Қолжетімділік тәртібі: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1400000199>
- 3 Герасимов И.Ф. Взаимодействие органов предварительного следствия и дознания при расследовании особо опасных преступлений: дис. ...канд. юрид. наук. — Свердловск, 1966. — С. 230, 231.
- 4 Ратинов А.Р. Взаимодействие следователей прокуратуры и органов милиции при расследовании преступлений // Практика применения нового уголовно-процессуального законодательства в стадии предварительного расследования: тез. докл. и сообщ. на науч. конф. (19–21 декабря 1962 г.). — М., 1962. — С. 86–90.
- 5 Образцов В.А. Выявление и изобличение преступника. — М.: Юристъ, 1997. — С. 472.
- 6 Сидоров В.Г. Начальный этап расследования: организация, взаимодействие, тактика / Отв. ред. Р.С.Белкин. — М.: Рос. право, 1992. — 176 с.
- 7 Дружинин В.В., Конторов Д.С. Идея, алгоритм, решение (Принятие решений и автоматизация). — М.: Воениздат, 1972. — 328 с.
- 8 Системный анализ и структура управления / Под ред. В.Г. Шорина. — М.: Знание, 1975. — С. 193.
- 9 Балашов А.Н. Взаимодействие следователей и органов дознания при расследовании преступлений. — М.: Юрид. лит., 1979. — С. 85.

Д.А.Уакасов

Рациональность деятельности следственно-оперативных групп органов внутренних дел в борьбе с преступностью

В статье рассматриваются некоторые организационные аспекты деятельности следственно-оперативных групп органов внутренних дел Республики Казахстан в борьбе с преступностью. Изучены вопросы взаимодействия внутри следственно-оперативных групп как оперативных сотрудников аппаратов криминальной полиции и следователей следственных подразделений, так и других задействованных сотрудников. Также на достаточном научно-теоретическом и практическом уровне исследованы разновидности организационно-управленческих структур следственно-оперативных групп, в результате чего сделана попытка выявить наиболее рациональную из них.

D.A.Uakassov

Rationality of Internal affairs organs' investigational-operate group's work about fight with crime

In this article there considered some organizational aspects of international affairs organ's investigational-operate group's work about fight with crime. Studied questions of interaction between operate officers of criminal police and investigators of investigational divisions inside investigational-operate group. Also, on sufficient scientific-theoretical and practical level researched variety of organizational-management structures of investigational-operate groups, as result was done attempt to reveal the most rational of them.

References

- 1 Constitution of Republic of Kazakhstan, 30.08.1995, [ER]. Access mode: http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K950001000_
- 2 Law about organs of internal Affairs of Republic Kazakhstan, 23.04.2014, [ER]. Access mode: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1400000199>
- 3 Gerasimov I.F. *Interaction of investigating organs while investigation of very dangerous crimes*: Candidate of law science, Sverdlovsk, 1966, p. 230, 231.
- 4 Ratinov A.R. *Using of criminal-process law in level of investigation. Articles and reports on scientific conference (1962, December, 19–21)*, Moscow, 1962, p. 86–90.
- 5 Obrzocov V.A. *Identification and inculcation of criminal*, Moscow: Yurist, 1997, p. 472.
- 6 Sidorov V.G. *First level of investigation: organization, interaction, tactics* / Edit. R.S.Belkin, Moscow: Rus. pravo, 1992, p. 176.
- 7 Druzhinyn V.V., Kontorov D.S. *Idea, algorithym, solution*, Moscow: Voениzdat, 1972, 328 p.
- 8 *Systematic analysis and structure of management* / Under red. V.G.Shorin, Moscow: Znanie, 1995, p. 193.
- 9 Balashov A.N. *Interaction of investigators while investigating crimes*, Moscow: Yuridicheskaya literatura, 1979, p. 85.